

Markmið og kröfur til nýs samfélagssáttmála

Markmið

Stjórn Hagsmunasamtaka heimilanna telur ljóst að alger forsendubrestur sé kominn upp í veðlánnum heimila, bæði hvað varðar verð- og gengistryggð lán, sem vegur að fjárhagslegu sjálfstæði íslenskra heimila og grefur undan tilvist þeirra og framtíðarsýn.

Forsendur endurreisnar eru að leiðréttingar á stöðu mála eigi sér stað í sumar og í framhaldi sameinist hagsmunaaðilar og stjórnvöld um endurmótun og þróun kerfis með það að leiðarljósi að ábyrgð í lánveitingum verði framvegis deilt af meira jafnræði milli lánveitenda og lántaka. Jafnframt verði samtímis hafist handa við að snúa ógnvekjandi skuldastöðu heimilanna við.

Hagsmunasamtök heimilanna setja hér með fram tillögur að leiðum, sem innlegg í nýjan samfélagssáttmála, til að sátt náist aftur milli hins opinbera, fjármálakerfis, atvinnulífs og heimila hér á landi sem allra fyrst. Sú sátt sem hefur varað í fjölda mörg ár, um í raun meingallað fjármálakerfi, var rofin í undanfara bankahrunsins. Ljóst er að hvorki heimilin né atvinnulífið í landinu hafa lengur ráð á núverandi verðtryggðu lánakerfi, sem hlýtur að kalla á fullkomna endurskoðun kerfisins. Til að endurheimta og byggja aftur upp traust milli þessara aðila og koma á nýjum samfélagssáttmála telur stjórn Hagsmunasamtaka heimilanna nauðsynlegt að vinna að eftirfarandi markmiðum og aðgerðum:

- Meginmarkmið er að efla trú landsmanna á grunnstoðir samfélagsins í kjölfar hrunsins og byggja upp von um sanngjörn og uppbyggileg skilyrði fyrir fjölskyldur hér á landi til framtíðar og koma þar með í veg fyrir upplausn og umfangsmikinn landflóttu.
- Leiðrétta stöðu gengis- og verðtryggðra neytendalána strax í sumar.
- Leitað verði allra leiða til að skapa eins mörgum og hægt er fjárhagslegar forsendur til að halda húsnæði sínu með því að laga til langs tíma greiðslubyrði að greiðslugetu, án þess að lengja stöðugt í lánnum
- Endurvinnu kaupmátt heimilanna með því að draga markvisst úr skuldsetningu þeirra með skýrri sameiginlegri stefnumörkun hins opinbera, samtaka neytenda, launþega og atvinnulífs. Forðast ber þensluhvetjandi úrræði og álögur sem munu hækka beint innlent verðlag og draga þannig úr samkeppnishæfi framleiðslufyrirtækja, útflutningsgreina og ferðaþjónustufyrirtækja.
- Afnema tengingu neysluverðsvísitölu við veðlán neytenda og gera lánakjör veðlána sambærileg og á Norðurlöndunum.
- Koma á virkum samkeppnismarkaði með íbúðarhúsnæði, bæði á eignar- og leigumarkaði.
- Tryggja að allir landsmenn, 18 ára og eldri, geti verið þátttakendur á húsnæðismarkaði eftir efnun, áherslum og aðstæðum.
- Endurskapa fjármálakerfið sem sanngjarnan bakhjarl heimila og atvinnulífs landsins, sem stenst

samanburð fjármálakerfa Norðurlandanna.

- Jafna ábyrgð lántakenda og lánveitenda við útlán, m.a. með því að takmarka veð við veðandlag, takmarka kröfur um ábyrgðarmenn, afnema samkeppnishamlandi gjöld og kvaðir fjármálafyrirtækja.
- Snúa kredithagkerfinu í debethagkerfi með áherslu á frjálsan sparnað.
- Tryggja betri vernd og vitund neytenda um rétt og skyldur með eflingu málaflokksins.
- Yfirfara og endurskoða útreikninga og forsendur verðtryggingar og verðbreytinga á núverandi lánasöfnum, fyrir 1.okt. nk.
- Endurskoða lög um greiðsluáðlögun, innheimtukostnað og fyrningarfrést fyrir 1.okt. nk., svo að kynnt úrræði virki í reynd fyrir almenning, séu raunhæf úrræði og þannig að viðreynnar sé von eftir þrot.

Bráðaaðgerðir - tillaga HH að nauðsynlegum tafarlausum aðgerðum

Grunnkrafa er gerð um að ábyrgð og kostnaði sé jafnað milli lántakenda og lánveitenda með leiðréttingu veðlána, samkvæmt tillögum HH á fjárhagslegum skaða þeim sem hlotist hefur í aðdraganda og í kjölfar hruns fjármálakerfisins. Samtökin hafna einhliða boðaðri leið stjórnvalda að deila kostnaði vegna efnahagshrunsins út frá skuldastöðu heimilanna eins og nú er gert með því að knýja fram skuldaviðurkenningu veðkrafna fjármálastofnana. Þessar veðkröfur sem um ræðir eru langt umfram þær skuldir sem upphaflega var stofnað til af samningsaðilum og þar með langt umfram upphaflega samninga og greiðsluáætlanir. Þær fela í raun í sér stórtæka eignaupptöku í eiginfjárhlut fjölskyldna í fasteignum, sparnaði og jafnvel ævilanga áskrift fjármálafyrirtækja að framtíðartekjum lántakenda. Samtökin hafna því einnig að hægt sé hægt að senda bakreikninga á verðtryggð lánasöfn heimilanna með beinum hækkunum á neysluverðsvísitölu. Heimilin eru ekki, og mega ekki vera, botnlaus sjálftökusjóður til að bæta fyrir tjón sem varð vegna óábyrgrar útlánastefnu fjármálastofnana og meingallaðrar efnahagsstjórnar stjórnvalda.

Gerð er krafa um að hrun efnahagskerfisins og þar með vandi heimilanna sé skilgreint sem þjóðhagslegt vandamál, sem beri að taka á með tilstilli sameiginlegra sjóða og taka tillit til í samningagerð við kröfuhafa, þar sem byrðum verði deilt í samræmi við tekjur.

- Ríkissjóður takmarki ábyrgðir sínar á skuldbindingum vegna fjármálastofnana við reglugerðir og samþykktir. Jafnræðis verði gætt í úrræðum og lausnum gagnvart mismunandi eignarformum.
- Leiðrétting gengistryggðra veðlána. Boðið verði upp á að breyta gengistryggðum veðlánnum heimilanna í verðtryggð, sem miðist við gengi lántökudags. Lánið verði síðan uppreiknað miðað við verðbætur frá og með sama tíma.
- Leiðrétting verðtryggðra veðlána. Verðbótaþáttur verðtryggðra veðlána heimilanna verði leiðréttur aftur til 1.janúar 2008 og miðist þá við 4% verðbótaþak skv. hámarks þolmörkum verðbólgu markmiða Seðlabanka Íslands.
- Leiðrétting veðlána taki einnig til uppgjöra á veðlánnum frá og með 1.janúar 2008, þar með talið upp- og inngreiðslum á höfuðstóla og nauðasamningum.

- Tafarlaust verði sett á stofn sáttanefnd / gerðardómur í anda tillagna Talsmanns neytenda með það að markmiði að forða frekari eignabruna og frekari fjárhagshremmingum heimilanna með sem skjótvirkustum hætti. Mikilvægt er að almenningur fái sem fyrst skýr jákvæð skilaboð um að stjórnvöld kveði á um jöfnun ábyrðar milli lántakenda og lánveitenda, sem samtímis eflir traust milli almennings, stjórnvalda og fjármálakerfisins og styrkir greiðsluvilja.
- Breyting á lögum um greiðsluáðlögun, skv. tillögum HH sem lagðar voru fyrir Alsherjanefnd Alþingis (sjá vefsíðu www.heimilin.is). Meginefni tillagna HH voru að úrræðið gildi fyrir alla óháð atvinnuformi. Jafnframt að úrræðið taki strax á skuldum fólks en ekki verði farin leið sem má kalla lengingu á hengingaról með tilsjónarmanni.
- Breyting á lögum um innheimtulög. Krafa HH er að lágmarks neytendavernd komi fram í þessum lögum og reglugerð sem þeim fylgir. Setja þarf % þak á innheimtukostnað t.d. 20% á skuldir innan við 50.000 kr. Koma þarf í veg fyrir göt í lögum, sem gera slyngum innheimtulögfræðingum kleift að nýta sér í innheimtuaðgerðum sínum gagnvart heimilum.
- Breyting á lögum um fyrningu kröfuréttinda. Krafa HH er að fyrning fyrir einstaklinga sé 5 ár og alfarið sé komið í veg fyrir að hægt sé að endurnýja fyrndar kröfur með nokkrum hætti.

Viðsnúningur - tillaga HH að aðgerðum til viðsnúnings á skuldastöðu heimilanna

Grunnkrafan er að stjórnvöldin í samvinnu við fulltrúa neytenda og verkalýðshreyfinguna setji fram markvissa og tímasetta áætlun um leiðir til að minnka skuldastöðu heimilanna. Árið 1995 voru heildarskuldir 125% af ráðstöfunartekjum og höfðu hækkað í 221% af ráðstöfunartekjum við ársbyrjun 2008 og um 280% við árslok 2008. Á sama tíma hefur skuldastaða heimila hinna Norðurlandanna farið lækkandi.

- Neytendastofnun verði stofnuð að norrænni fyrirmynd og fjármögnuð af ríkinu. Þar verði öll svið neytendamála sameinuð og eflað stórlega. Meginmarkmið er að snúa ofan af sí hækkanði skuldsetningu heimilanna með breytingum á samkeppnisumhverfi helstu útgjaldapátta heimilanna, breytingum á fjármögnun veðlána, aukinni upplýsingagjöf um réttindi, skyldur og efla almenna meðvitund um fjármál heimila og einstaklinga með það að markmiði að hvetja til debetneyslu og frjáls sparnaðar.
- Tafarlaust verði sett á nefnd / gerðardómur sem yfirfari reiknireglur og útfærslur á útreikningi verðbóta út frá neyslaverðsvísitölu. Reikniaðferðir fjármálastofnana verði sannreyndar. Komi fram misbrestur á útreikningi lántakendum í hag verði tafarlaust sett fram tímasett áætlun um leiðréttingu.
- Tafarlaust verði sett fram tímasett áætlun um afnám verðtryggingar og að kjör á veðlánnum neytenda verði sambærileg kjörum Norðurlanda. Fram að afnámi verði bæði sett þak á óverðtryggð breytileg veðlán og á verðbætur verðtryggðra veðlána.
- Samkeppnishamlandi gjöld við veðlán verði tafarlaust afnumin. Öll gjöld við afgreiðslu lána endurspegli raunkostnað og verði föst upphæð, óháð upphæð láns.
- Kvaðir fjármálastofnana um umfang viðskipta verði bannaðar.
- Jafna ber ábyrgð lántakenda og lánveitenda við ný veðútlán, með því að lögboðið verði að veð skuli

ávallt takmarkast við veðandlag.

- Breytingar á lögum um ábyrgðarmenn, þar sem óheimilt verði að krefjast ábyrgðarmanna við veðlán.
- Skattaumhverfi verði breytt þannig heimilin og menntun verði varin í víðasta skilningi. Koma verður í veg fyrir beina fjárhagslega hvatningu kerfisins til skilnaða og undanskota frá sköttum. Í skattaáherslum séu innbyggðir hvatar til að stofna til heimila / fjölskyldna, þar sem sérstaklega er tekið tillit til barnafjölskyldna. Heimiluð verði nýting persónuafsláttar innan kjarnafjölskyldna, þ.e.s. milli foreldra og ungmenna á framfærslu foreldra sinna. Vaxta- og húsaleigubætur komi til afsláttar á tekjuskatti vegna kaupagreiðslna eða leigugjalds á lögheimili. Hvatt verði til sí- og endurmenntunar með skattaafslætti á útlögðum kostnaði vegna náms og vegna faglegrar símenntunar. Mótuð verði valfrjáls sparnaðarleið fyrir ungt fólk til fasteignakaupa sem veiti afslátt af tekjuskatti, sbr. BSU kerfi Norðmanna.

Efnahagslegt jafnvægi til framtíðar - tillögur HH

Grunnkrafan er að slegin verði raunverulegri skjaldborg um heimili landsins og að lausnir í dag skapi ekki augljós ný vandamál til framtíðar, ss. undirliggjandi verðbólguþrýsting vegna yfirþyrmandi persónubundinna skulda heimila og atvinnulífs.

Lágmarka ber umfang þrotáurræða með fyrirbyggjandi aðgerðum til að skjóta styrkari stoðum undir atvinnustig og þar með greiðslugetu og greiðsluvilja, sem munu skila sér í minni undanskotum. Það mun einnig styrkja fjárhagslega stöðu ríkis og sveitarfélaga.

- Lækka verður stýrivexti, lánskostnað og auka almenna lánaþyrngingunni tafarlaust til að forða enn frekari þrengingum atvinnulífsins, til að forða frekari útbreiðslu atvinnuleysis.
- Íbúðalánasjóður verður að taka þátt í samkeppni við aðrar fjármálastofnanir með boði á endurfjármögnun fasteignaveðlána og óverðtryggðum lánnum.
- Fjölga ber möguleikum á búsetu- og eignarformum heimila til samræmis lausnum á Norðurlöndunum. Ef lánslyfting verður lækkað sbr. tillögur um takmörkun veðs við veðandlag er ljóst að eftirspurn eftir leiguhúsnæði mun aukast verulega. Ennfremur þarf að stuðla að meiri samkeppni á milli eignar- og leiguforma til að framkalla eðlilegri verðmyndun á fasteignamarkaði.
- Skattaumhverfi verði endurskoðað og endurmetið til jöfnunar og jákvæðrar stýringar til samræmis við norrænt fjölþrepa skattaumhverfi.

Stjórn Hagsmunasamtaka heimilanna
Reykjavík 5. júní 2009